EEN VECHT-POËET.

„Alhoewel er maar een eeni-
„ge Zonne, de twee halfronden
„des aardtkloots beurtelings
„verlichtende, d'oorzaak en de
„koninginne van den dagh is,
„zoo blinken er echter ook
„nog andere lichten aan den
„hemel, die meede hunne tinte-
„lende uitstralinghe hebbende,
„schoon niet van dezelfde luis-
„ter en grootte, nochtans de
„bespiegelende aandacht der
„aanschouweren verdienen, en
„tot zich trekken, en met recht onder de gestarnten gerekent
„worden."[1])

Als een dezer „lichten aan den Parnashemel" wordt ons voorgesteld de dichter Lucas Rotgans, oudtijds een bekende figuur in de Vechtstreek, wiens gedichten, volgens een zijner vrienden, een „behaagelijke verlustiging en uitspanninghe, en eene herinneringe van zommige oude en nieuwe zaaken" geven.

Lucas Rotgans in October 1654 te Amsterdam geboren, stamde uit een deftig oud geslacht. Zijn vader Jacob Rotgans was verwant aan vele Amsterdamsche Burgemeestersfamilies als: Bas, Oudshoorn, Huydecoper, Geelvinck, v. Beuningen, e. a. en bekleedde het ambt van „Gevolmagtigde der Monsteringhe van Hollandt", terwijl zijne moeder, Magdalena Timmerman, zoowel van vaders- als van moeders zijde, van voornamen huize was. Toen Lucas nog jong was, stierven reeds zijne ouders, waarna hij onder leiding van zijne grootmoeder en zijne voogden te Breukelen kwam. Te Utrecht doorliep hij de Latijnsche school, en deed daar de noodige kennis op om de Latijnsche schrijvers in proza

1) Poëzie van Versch. Mengelstoffen Lucas Rotgans, uitgeg. te Amsterdam bij Ant. Schoonenburg. 1735.

en poëzie te verstaan, en zich daarvan naderhand in zijne gedichten te kunnen bedienen.

Bij het uitbreken van den oorlog in 1672 moest hij huis en hof, die een prooi der vlammen werden, verlaten, en trad in den krijgsdienst. Zijne diensten werden evenwel niet genoeg door bevordering beloond, zoodat hij in 1674 het leger weer verliet, en zich vestigde op „Kromwijk", gelegen aan de Vecht tusschen Maarssen en Breukelen, welk lusthuis inmiddels door de zorg zijner grootmoeder was herbouwd. Hier woonde Rotgans, totdat „het verwoestent beest des oorlogs was getemt" en trok toen naar Frankrijk, ten einde „dat magtig rijk te zien, waaruit „zulke zwaare wolken van verwoestinge tegen zijn Vaderlandt „waren opgerezen".

Na een bezoek aan Parijs keerde hij huiswaarts en huwde kort daarna met Anna Adriana de Salengre, welke in 1689 stierf, en hem twee dochters naliet. We lezen, dat hij, „zich nu weer in „dien eenzaamen staat op zijn vermaakelijk „Kromwijk" bevinden- „de, gemeenzaamer, als gezelschap behoevende, met de Muzen „scheen om te gaan." Hij begon zich hier op de Dichtkunst toe te leggen, hoewel hij, „reeds 30 jaaren oudt zijnde, nog niet gevormt „was om de Poëtische hemelfallen te ontfangen en onmagtig om „die mondelingh uit te brommen, of op 't papier naar vereisch „over te brengen."

Zijn broeder, Paulus Rotgans, kanunnik ten Dom te Utrecht († 1699 op den huize „Drakenburg") was minder dichterlijk aangelegd, en luisterde nauwelijks, als Lucas zijne verzen voordroeg. Zijne zuster, in 1664 op Nijenrode geboren, waar toen zijne ouders woonden, luisterde gewoonlijk aandachtig naar zijne voordrachten, terwijl ze de fijne naaldkunst beoefende. Deze zuster huwde met Albert Heinrich de Salengre, Ontvanger-generaal van de Convoijen en Lycenten over Rijssel, Douay, Doornik, Yperen, Veurne, Dixmuyden met hunne Kastelenijen.

François Halma[1]) geeft in zijn Voorbericht van Rotgans Poëzie een aardig „afbeeldtzel" van 's dichters persoon. Hij beschrijft hem als: „iemant van middelbaare gestalte, noch onder het dwergen,-

1) François Halma, 3 Jan. 1653 te Langerak a/d. Lek geboren, gaf een verbeterde Psalmberijming in het licht welke in 1717 gedrukt en van muziek voorzien werd. Hij vestigde zich in 1674 te Utrecht als boekhandelaar, trok in 1699 naar Amsterdam, en in 1710 naar Leeuwarden. Vele goedbewerkte woordenboeken zijn van zijne hand verschenen o. a. een Fransch-Nederlandsch, dat vele jaren zijne waarde heeft behouden.
(H. Verwoert, Handwoordenboek der Vaderl. Gesch.)

„als het reuzengeslachte te rekenen. Zijn wezen vertoonde „teffens eene vriendelijke aantrekkelijkheid en deftige ontzag- „baarheit. Uit zijne oogen straalde de schranderheit van zijn „vernuft en doordringentheit van oordeel. Hij had eene bevallige „bespraaktheit en eene minzaame stemme, was in den bloei zijns „levens niet te rank noch te zwaarlijvig, maar van een ligchaams- „stant, die een rustig man paste. Vriendelijk tegen menschen die „hij achtte, kon hij dikwerf door haastigheit verrukt, schielijk „opstuiven, wanneer hij meende, dat het recht gekrenkt wierd. „Hij was van een zagtzinnigen aart, wat aan allen, die d'eere „zijner verkeeringhe genoten, telkens opnieuw bleek. Hij leefde „matig en ingetogen, en alleen, als na eene jagtpartij voornaame „leden der Staatsregeeringe hem quaamen uitnodigen, en 't geest- „verwekkent druivennat genoten wierd, kon hij, booven peil der „heughelijkheit met hen vroolijk, wat ruimspraakelijker en milder „in 't uitbrommen zijner vaarzen zijn. Zijne toehoorderen, reeds „verheugt van den wijn, hoorden hem met blaakenden ijver aan, „en beantwoordden zijne dondertoonen met eene algemeene „goedkenninghe en vroolijk handtgeklap, dat echter nooit in hem „den windt van verwaantheid ontstak. Doch wanneer hij zommige „zijner hooghdraavende dichtstukken in 't gezelschap zijner vrien- „den uitbromde, geschiedde zulks met zoo eene donderende ende „luidruchtige uitspraake, dat vloer en wanden scheenen te bee- „ven, en 't vertrek noch naaderhandt eenige uuren lang met zijne „schaaterende uitgalminge vervult scheen."

Geen wonder, dat deze voordrachten gaarne door zijne vrienden werden bijgewoond, temeer, waar den gasten op „Kromwijk" tevens een gul onthaal te beurt viel, zoodat hunne ooren „op „'t keurlijkst door de verrukkende Zanggodessen wierden gestreelt, „terwijl ze zich verquikt vonden door het smakelijk druivennat „des gulhartigen opdisschers." Het park gaf dan ook in dien tijd een Parnas- of Muzentempel te aanschouwen, door de dankbare gasten hun gastheer aangeboden als blijk van erkentelijkheid.

In deze schoone omgeving

„legde Rotgans, d' eer van Nederlandts Poëten,
„Geteelt in 't kloek verstant,
„Bij 't ruischen van den stroom der zilv'ren Vecht
„En aan haare oeveren gezeeten,
Zich op de Dichtkunst toe."

waartoe de „oneindige verscheidentheit van landtgezichten, als zoovele prikkelen", den dichter aanspoorden.

„Hier zat hij buiten zorge en alle stadtsgewoel
„Verrukt in zijnen geest, tot dichten afgezondert,
„Parnas stont zijn vernuft hier daagelijks ten doel,
„Terwijl de weerelt stond voor zijn gezang verwondert."

Geen wonder, dat Rotgans de schoonheid van deze omgeving bezingt in enkele zijner gedichten, de z. g. „Landtgedichten op twee heerlijke lusthuizen, beide in 't vermaakelijk Sticht." 1e „Gezang op Goudesteijn" toegewijd aan zijn neef Johan Huydecoper, ridder, heer van Maarsseveen, burgemeester van Amsterdam, waaraan we het volgende fragment ontleenen:

„O Koningin der Stichtsche stroomen,
„Die met Uw kristallijnen vloedt,
„Zoo meenig aadlijk slot begroet,
„Bevolkt met schaaduwrijke boomen:
„O Vecht! gij geeft mijn Zangnimf stof
„Nu gij haar oog vergunt te aanschouwen
„Uw hoven, boomgaardts en landtsdouwen,
„Om ruim te weiden in Uw lof.

„Zij streeft langs Uwe waterboorden
„Verzelt met menig lustpaleis,
„Waarin de bouwkunst leeft naar eisch.
„O Pronkjuweel van Neerlandts oorden!
„O tweede tempe, zoo vermaart!
„Hoe zal ik best Uw lof ophaalen?
„Uw schoonheit doet mijn zanglust dwaalen,
„Hier is natuur met konst gepaart.

„Hier spiegele ik mij in de stroomen,
„'k Hoor hoe de Vecht al vlietent ruischt,
„Terwijl de kiel door 't zilver bruischt,
„'k Ben van verwondering opgenoomen,
„En zie mij blindt door 't schoon gezicht,
„Mijn oogen scheemren voor de straalen,
„Wat stroom kan bij de Vechtstroom haalen?

„Wat zoet en lieflijk gerucht
„Vervult de Maarsseveensche lucht?
„De nimfen dartelen op het water,
„Terwijl de Vechtzwaan op 't geluidt
„Al juichent, tot een vreugdeteken
„Haar hals ten biezen uit komt steeken,
„Waar of dees vrolijkheit uit spruit
„Verzelt van dees eerbiedigheden?

„O wijze en schrandere Maarsseveen,
„Zoo rijp van deugt, als rijp van oordeel,
„Leef lang, en voer de heerschappij
„In dees gevaarelijke tijden,
„Dan zal de Vechtstroom zich verblijden
„Met d' Amstel en het schiprijk IJ."

2e „Stichts Landtzang" op Heemstede aan Diederik van Velthuizen, heer van Heemstede, Williskop, Kortheeswijk enz., hoogheemraad van den Lekdijk bovendams, en kanunnik ten Dom te Utrecht, waarin hij beschrijft:

„Hoe 't Stichts gewest, van Vrankrijks juk ontslaagen,
„In luister toenam, na 't verloop der oorlogsplaagen
„Hoe weide en beemde opnieuw herleefden en het woudt
„Weer quam te voorschijn met paleizen trots gebouwt.

„Nu laat Uwe oogen van de hoogte t' allerweegen
„Naauwkeurig speelen door dit Stichts geweste in 't rondt,
„Daar groet de Rijngodin, opborrelende uit den grondt
„Dit aadlijk landtpaleis en al de ridderslooten,
„Nabuuren van haar stroom, afkomstig van den grooten,
„De Lekrivier ziet haar afbruisschen langs het veldt
„Tot daar de Vechtstroom door haar waaterkruiken zwelt.
„De Vechtstroom, die mij kan een hengstebron verstrekken,
„En aan haar boorden vaak mijn zanglust op komt wekken.

„Daar praalt d' aaloude muur van Utrecht, rijk van glans,
„De toren heft de kruin aan 't zwerk en hemeltrans,
„Gij stijgt wel met Uw top omhoog, o Stichtse toren,
„Maar hebt Uw luister door Uw tempelval verloren!"

Zijn vriend vindt deze landhuizen zoo „vermakelijk en zinbetoverend" afgeschilderd, dat de trekken van zijn tafereel het „ooirsprongkelijke in de natuur" evenaren.

Verder vinden we van zijne pen een

Bijschrift op den Toren van Breukelen.

„Vrouw Pergens[1]) ijver tot Godts kerk
„Lei hier den eersten steen aan 't werk,
„Gij, die dit nieuw gebouw aanschouwt,
„Vergaap U niet aan steen of hout;
„Maar trêe met een godvruchten zin
„Vernieuwt van geest, ter tempel in,
„Leg daar Uw oude zonden af,
„Zoo vindt gij 't leven bij Uw graf."

Merkwaardig is het, dat de heer Halma, die verrukt was over de dichtkunst van Rotgans, het noodig scheen te oordeelen er een paralleldicht op te maken, n. l.

„Hoe heerlijk praalt de nieuwe toren
„Veroudt met zijne kerk te voren,
„Van Breukelen, zoo trots herbouwt,
„Gij die dit hoog gevaart' aanschouwt,
„En met zijn spits door 't zwerk ziet rijzen,
„Moogt vrij vrouw Pergens' ijver prijzen,
„Maar denk, Godts eeuwig kerkgesticht
„Staat boven, in 't onnaakbaar licht."

Ten slotte zij nog vermeld, dat de dichter eenige treur- en blijspelen schreef, o.a. „Eneas en Turnus", benevens enkele gedichten, zooals de „Boerekermis", waarin hij de Stichtsche gebruiken beschrijft. Verder een gedicht over „d' aardbevinge opgedragen aan Witzius (in oudtheit kloek ervaaren)".

Dit gedicht, tijdens Rotgans leven niet in druk verschenen, droeg hij menigmaal aan zijne vrienden voor, of, om 't zijn vriend Halma te laten meedeelen:

„Hij bromde die vaarzen menigwerf met zooveel kracht van „zijne donderende stemme uit, dat er d'aarde pronkvaaten en „glaazen van weerklonken, en de wanden zelfs, als op nieuw,

---

1) Vrouwe Pergens, Echtgenoote van den bezitter van „Nijenrode", die het slot deed verbouwen, na den oorlog van 1672, toen het evenals Kromwijk in de asch werd gelegd.

„aan 't beeven scheenen te geraaken, gelijk de natuur der zaake,
„zijns gedichts en zijner doordringende uitspraake, wanneer hij ze
„op dien hoogsteigerenden toon zette, meebragten."

Omstreeks 't midden van October 1710, begaf de dichter zich naar Amsterdam, om zijn bundel „Leerzaame Verdichtzelen" ter perse te bezorgen, werd onderweg aangetast door de „kinderpokjens, (die zorgelijke quaale voor bejaarden)" en overleed reeds den volgenden dag.

Halma eindigt zijne levensbeschrijving met een „rouklagt uit-
„geboezemt over de schielijke doodt van den edelen wijtbe-
„roemden Lucas Rotgans, Pronk der Nederlandsche dichteren,
„overleden op ZEd. Landthuys „Kromwijk", den 3en en plegtig
„begraven den 8en van Slagtmaent 1710, out LVI jaaren:

„Moet ik, door rou geprangt, Uw droevige uitvaart zingen
„Doorluchte Vechtzwaan, door Uw zangen wijt vermaart?"

Een ander tijdgenoot klaagt, dat

„de Roem der dichteren, Parnassus grootste wonder,
„Verscheid, met hem de konst, en daalt te vroeg in 't graf.
„de Blonde Vechtnimf vlecht cypres om lijf en armen,
„Betreurend 't zwaar verlies van haare Stichtsche Zwaan.

„De Vecht, het Y en d'Amstelnimfen klaagen
„Nu door den doodt haar is de man ontdraagen
„Die eertijdts was haar eenig welbehaagen
„Haar vreugde en lust.

„De grootste Dichter, die het Y heeft voortgebracht
„Die Neerlandts echte taal ten toppunt heeft verheeven,
„De wakkere Rotgans, die verdiende altijd te leeven,
„Rust in het graf, maar leeft door zijne zwaaneschacht."

Baambrugge, Juni 1917.

WILHA. F. GREVENSTUK.